

govorom predsednika tržaškega Slovencev dr. Wilfana. Že pri otvoritveni seji tega kongresa se je ugotovilo, da ne leži rešilno sredstvo za mir Evrope v tem, da se zamolči vprašanje manjšin, temveč edino v tem, da se o manjšinah obravnava resno. Že je minul čas, da bi se rešilo to vprašanje s tem, da bi večinski narod kar meni in tebi nič vsrkal vase manjšine. Pot do rešitve evropskih težkoč je danes iskati v tem, da se narodnosti spoštujejo med seboj.

Začetki vstaje v Maroku. Maroko v severni Afriki, ki je francosko španska kolonija, nam je znan iz hudega upora, katerega je vodil pred leti od Francozov ujeti in iz domovine prognani Abd-el-Krim. V Maroku so pričeli zopet hudi in krvavi spopadi med francoskimi četami in domačimi vstasi.

Argentina se punta. V Argentini sta podala ostavko radi naraščajočega revolucionarnega pokreta in nezanesljivosti vojske predsednik in vojni minister.

V Rusiji razkrivajo protisovjetsko zaroto. V Rusiji so odkrili veliko protisovjetsko zaroto, ki je imela cilj, zrušiti komunistično vladno in oklicati kapitalistično diktaturo. Dosedaj je bilo zaprtih že mnogo oseb in med temi precej gospodarskih strokovnjakov — sovjetov. Pričakovati je nadaljnjih aretacij, ker je razpredena zarotniška organizacija po celi Rusiji. Sovjeti so se te najnovejše organizacije tako prestrašili, da so izdali na narod proglas, v katerem povdarjajo, da je izvedba petletnega gospodarskega načrta ogrožena, ako sovjeti ne bodo dovolj odporni napram protirevolucionarjem.

Iz nemirne Indije. Pogajanja za mir v Indiji, ki so se vodila med zaprtim Ghandijem in angleškim podkraljem v Indiji, so se razbila. V zadnjem času je prišlo do večjega oboroženega upora kmetov proti vladi v Islampurju v satarskem okraju.

Gospodinja, ali se Vam rado trga perilo? Ali veste, da je temu največkrat krivo napačno pranje. Ako boste prali s terpentinovim milom »Gazela« Vaše perilo ne bo trpelo, vkljub temu bo pa snažno belo.

FANTOVSKI TABOR PRI VELIKI NEDELJI

14. septembra 1930.

Sporod: ob 8. uri prosvetni tečaj, ob pol 10. uri blagoslovitev novih slik v cerkvi, pridiga in sveta maša presvetlega pomožnega škofa dr. I. Tomažiča. Nato fantovski tabor pred cerkvijo. Govori dr. Jeraj »Slomšek in naša mladina«, dr. Vatovec »Novi čas, nova mladina«, pozdravni govori fantov iz posameznih župnij in pesem »Povsod Bog«. Popoldne ob treh v novo preslikani cerkvi cerkveni koncert pevskega zbora mariborske stolne župnije pod vodstvom g. J. Gašpariča s sodelovanjem vojaške godbe.

Mladina Dravskega polja in Slovenskih goric je pokazala svoje navdušenje za katoliške in slovenske fantovske vzore na lepih tabo-rih pri Sv. Lovrencu in Treh Kraljih. Pri Veliki Nedelji pa pridemo skupaj fantje iz Priekije. S polnoštevilno udeležbo posvedočimo, da smo vedno prvi v boju za vero in narod! Naš skupni fantovski znak je rožmarin in blinček.

Kmečka zveza tolmači želje kmečkega ljudstva.

Zastopniki Kmečke zveze iz posameznih okrajev nekdanje mariborske oblasti so se zbrali proti koncu avgusta v Mariboru, da se porazgovorijo o zadevah našega kmečkega ljudstva. Ugotovili so bremena in stiske kmečkega stanu ter se dogovorili med seboj o tem, kako bi se v sedanjih razmerah dalo našemu kmetijstvu pomagati. Na osnovi teh poročil, nasvetov in zahtev je načelstvo Kmečke zveze po svojem načelniku Ivanu Šerbinsku izročilo banu dravske banovine spomenico o željah našega kmečkega ljudstva s prošnjo, naj blagovoli tiste zadeve, zahteve in želje, kojih rešitev, odnosno zadovoljitev ne spada v njegovo pristojnost, s priporočilom poslati vladi v Beograd. Iz te spomenice povzamemo njene bistvene točke.

Občine.

Določilo zakona o narodnih šolah, ki nalaga kmečkim občinam obveznost dajati učiteljem stanovanje, odnosno stanarino ter kurive, pomeni 50 do 100 odstotno, ponekod še večje povišanje dosedanjih njihovih proračunov. Tega bremena kmečke občine zmagovati ne morejo; saj že mnoge občine dosedanjih šolskih dajatev niso imele s čim kriti. Ako se vztraja na tem, da se zakonsko določilo glede novih šolskih dajatev občin izvršuje, se morajo občine ali do glave zadolžiti in same sebe uničiti ali pa svoje občane pognati na boben.

Prosimo, da se ta obveznost, kakor tudi nagrade veroučiteljem zopet sname z ramen kmečkih občin.

Združitev občin. Naše občine so produkt domačih razmer, svojstvene tvorbe slovenskega ljudstva, v davni nastale iz gospodarskih, političnih in soci-

jalnih potreb njegovih ter skozi stoletja naše narodne trdnjave proti tuje-rodnemu osvojevalcu.

Zato naj se spremembe v obsegu občin izvršijo le, kjer to zahtevajo krajevne potrebe in v kolikor dopuščajo krajevne možnosti. Zlasti naj se za obseg občin ne utrdi določeno število prebivalcev, ampak naj se upoštevajo krajevne razmere. Če so velike občine prikladne za strnjena, tisoč ali več stanovalcev brojena ljudska naselja: v Sloveniji po večini takih velikih naselij ni, temveč je veliko, a manjših vasi ter razkropljene hiše s posestvi. Njih združitve v več tisoč prebivalcev obsegajočo občino bi pomenilo velikanske nepravilike za prebivalstvo in za občinsko poslovanje ter znatno podražitev občinske uprave. Velike občine zahtevajo uradniški aparat, ki nujno povečuje upravne stroške, dočim sedanje male in srednje občine izhajajo s primeroma zelo majhnimi upravnimi izdatki, znašajočimi 5 do 15% njihovih dohodkov. Razum tega manjše občine med prebivalstvom vzbujajo več zanimanja za javne zadeve, pritegajo več državljanov k javnemu delu ter jih potom občinske edinice vzgajajo za najvišjo, državno skupnost in njene interese.

Krajevnim razmeram v Sloveniji najbolj odgovarja sedanja izbrušena in zelo praktična cerkvena razdelitev po župnijah ki bi bila najboljša osnova tudi za ureditev občin. Zato predlagamo: **Obseg občin naj se v splošnem krije z obsegom župnij**, pri velikih župnijah bi mogla razdelitev na več občin ostati. Taka ureditev bi bila najpripravnejša za prebivalstvo, najlažja za poslovanje pa tudi najcenejša.

(Dalje prihodnjič.)

Verske razmere med ogrskimi Slovenci.

Ogrski Slovenci pod pokristjanjenimi Madjari.

Ob koncu desetega stoletja se je izvršil na Ogrskem oni veliki prevrat, ki je ropazelnji in bojoviti pastirski narod Madjarov počasi izpremenil v mirne poljedelce s stalnimi naselbinami.

Ta prevrat je v zvezi s pokristjanjenjem Madjarov. Prvi ogrski knez, ki je bil naklonjen krščanski veri, je bil Gejza. Imel je za ženo poljsko knežno Sarolto, ki je bila kristjana in je tudi na svojega moža vplivala blažilno. Njegov sin Štefan (1000—1037) je preosnoval svojo državo na krščanski podlagi po evropskem vzgledu in se trudil, da ji pridobi vse dobrrote zapadne kulture. Preje so bili razdeljeni Madjari v

razna plemena, katerim so načelovali posamezni glavarji iz uglednih družin, kjer je bila ta čast dedna. Kralj Štefan pa je razdelil Ogrsko v velike županije (komitate), katerim je postavil po slovanskem vzgledu na čelo župane (madjarsko: ispan, nemško: Gespan), ki so opravljali sodne, vojaške in civilne zadeve. Slovenci so bili pridržani zlasti salajski (Szala, ob reki enakega imena) in železni županiji (Vas), kjer so prebivali v večjih množinah.

Posebno je skrbel kralj Štefan za razširjanje krščanstva v svoji deželi. Ustanovil je celo vrsto škofij in samostanov, ki so postali važna duhovna središča. Po njegovih stopinjah so hodili tudi drugi ogrski kralji in se trudili, da so naselili take reke, ki so se pečali s poljedelstvom in dvignili materialno in duševno kulturo. Zato nahajamo na zapadnem Ogrskem zelo pogosto benediktinske samostane in cistercijske samostane. Da se vpelje redno dušno pastirstvo, je ukazal kralj Štefan, naj sezida deset vasi skupaj eno župno cerkev, kateri naj darujejo dve zemljišči, dva hlapca, voz s ko-

njem, šest volov, dve kravi in dvajset glav drobnice. Kralj sam pa je poskrbel za mašno obleko in svete posode. Vaški župani so morali gledati na to, da so ljudje praznovali nedelje, obiskovali božjo službo in izvrševali druge krščanske dolžnosti.

Med prebivalstvom so zavzemali prvo mesto duhovniki, drugo grofi, katerim so se prištevali potomci starih odličnih družin, posestniki velikih zemljišč in odlični državni uradniki; na tretjem mestu je bilo nižje plemstvo: vitezi in vojaki, ki so imeli kaj zemljišča slednjič drugi svobodni ljudje. Podložnikov je bilo več vrst. — »Vdovniki« so bili nekako v sredi med svobodnjaki in robovi. Bivali so večji del na kraljevih, škofijskih in samostanskih dvorih, kjer so opravljali službo čuvarjev, lovcev, vinogradnikov, mlinarjev, vojaških spremljevalcev in so bili večji del iz vrst osvobojenih sužnjev in siromašnih svobodnjakov. Drugi podložniki so bili navezani na grudo, od katere so dajali letne davščine in delali tlako svojemu gospodarju, zopet drugi so bili popolni sužnji (robovi). Med Slovenci nahajamo vse imenovane sloje prebivalstva. Zanimivo je, da madjarski kralj Štefan ni zatiral drugih narodnosti na Ogrskem in je tujce celo pospeševal. Imel je navado reči, da je država, ki prizna le en jezik in eno narodnost slabotna in mora razpasti.

Napačno bi bilo misliti, da se je na Ogrskem veliki prevrat, ki je napravil iz Madjarov miroljubne poljedelce, za krščanstvo in omiko dovzetne ljudi, hipoma izvršil. Še v 12. stoletju so prebivali Madjari najraje po leti v šotorih, s katerimi so se selili iz kraja v kraj, jeseni so poiskali svoje borne koče, kjer so prezimili. Zanimivo je, da so prejeli Madjari prvo oliko s posredovanjem Slovanov in posebej še Slovencev. Najboljša priča za to je madžarski jezik, ki ima še danes prav mnogo slovenskih besed za vse one stvari, ki so bile poprej bojovitemu pastirskemu narodu neznane in jih je spoznal še le tedaj in se naučil jih zaznamovati, ko je prišel v dotiko s Slovani.

Umevno je, da so bili Slovenci Madjarom prvi učitelji v poljedelstvu. Od Slovencev so se naučili Madjari staviti hiše in utrdbe ter prevzeli celo slovensko narodno nošo: belo prteno obleko z dolgo srajco in širokimi hlačami. — Enako pričajo slovenske izposojevalke v madžarskem jeziku, da so se naučili od Slovencev zaznamovati cerkvene osebe, čase in opravila, državne oblasti, narode, dežele in reke.

Nasprotno so sicer prekmurški Slovenci tekom poznejših stoletij pod vplivom madjarizacije sprejeli mnogo besed od svojih sosedov, a tostran Mure so zašle zelo redke poedinke.

Sanatorij v Mariboru, Gosposka ulica 49, telefon št. 23-58. Najmodernejši urejen za operacije. Diatermija, višinsko solnce, tonizator, infrardeča žarnica. Cene zmerne. 581

NOVICE

Minuli teden se je vršila v Trstu pred fašističnim sodiščem po zakonu o zaščiti države obravnava, na katero je zrl celi kulturni svet z napetostjo. Pred italijanskim izrednim sodiščem so stali mladi ljudje, ki so bili obdolženi, da so pogнали s pomočjo bombe v zrak uredništvo tržaškega lista, poškodovali tržaški svetilnik itd. Nekaj obdolžitev so obdolženi priznali, a fašistična obtožnica jih je krivila celo vrsto nameravanih zločinov. Obsojba je bila razglašena 5. septembra v noči in so bili obsojeni na smrt: Franjo Marušič, Zvonimir Miloš, Ferdo Bidovec, France Valenčič. Nobena od žrtve ni bila stara 30 let. Lojze Španger 30 let težke ječe; tudi za njega je predlagal državni tožitelj smrtno obsodbo. Nikola Kosmač in Vladimir Štoka vsak na 25 let težke ječe. Dragotin Rupelj in Vinko Čač vsak na 15 let težke ječe. Ivan Obad na 10 let težke ječe. Na pet let težke ječe: Mario Zahar, Josip Kosmač, Miroslav Pertot, Slavko Bevk in Anton Manfreda. Zofija Frančeskinjeva na dve leti težke ječe. Oproščena sta bila dva. Prošnje za pomilostitev na smrt obsojenih tržaški poveljnik ni poslal niti naprej in s tem je bila odbita in je postala smrtna obsodba pravomočna. Na smrt obsojene žrtve so bile ustreljene v soboto, 6. septembra zjutraj na malem travniku poleg vojaškega strelišča v Bazovici. Obsojence je spremljal na kraj usmrčitve bataljon fašistov, v katerem je bilo 600 mož pod poveljstvom konzula Diamandija. Za ustrelitev je bil komandiran vod 56 mož, ki se je postavil v štirih vrstah v oddaljenosti osem korakov od stolov, na katere so bile postavljene na smrt obsojene žrtve s hrbiti proti cevem pušk, potem ko so jim še enkrat prečitali smrtno obsodbo. Ob 5.43 zjutraj je dvignil konzul Diamandi roko. Ko je zamahnil, so počili strelji. Vsi štirje obsojenci so se zgrudili in zdravnik je ugotovil smrt. Vsak obsojenec je dobil v hrbet 14 streliv in streljali so fašistični miličniki!

Izpit za župnike so napravili sledeči gospodje: Adolf Adamič, Franc Babšek, Anton Rožnar, Mihael Carf, Ivan Jerič, Anton Karo, Franc Klasinc, Ivan Orel, Jožef Pretnar, Anton Rataj, Jakob Safošnik, Jožef Toplak, Janez Verbanjšak in Jakob Zidanšek.

Požar v Krčevini pri Mariboru. Dne 3. septembra tega leta je izbruhnil požar pri posestniku Josipu Zupanu v Krčevini pri Mariboru. Radi pomanjkanja vode in otežkočenja gašenja je zgorelo stanovanjsko in gospodarsko poslopje ter hlev. Razven tega še vse

hohištvo, dve svinji, ena krava, eno so oteli in istotako eno svinjo. Škoda znaša pri malenkostni zavarovalnici 25 tisoč Din 100 tisoč Din.

V smrt radi nepazljivosti. Dne 1. septembra so našli pri Slovenski Bistrici med železniško progo strašno razmesarjeno truplo, ki je bilo od leve rame prs k desnemu kolku popolnoma prerezano z obleko vred. Nekoliko proč je bilo kolo. Iz listin, ki so jih našli pri truplu, so ugotovili, da gre za železniškega delavca Simona Smodeja. Smodej je bil z dvanajstim delavci na izletu v Rogaški Slatini. Ponoči so se vračali s kolesi. Pri prehodu ceste pa je Smodej hotel najbrže po bližnjici preko tračnic, kjer ga je dohitel vlak iz Maribora. Kolesa so mu odrezala tudi roke in pri padcu si je razbil tudi lobanjo. Na telesu ima več težkih poškodb. Smrt je nastopila takoj. Nesreča se je zgodila pred četrto uro zjutraj.

Ne puščajte otrok samih! V Lovniku pri Groseku kake trideset ure od Poljčan se je igrala v nedeljo, ko so bili odrasli pri službi božji, petletna deklica z gorečo svečo in zanelila ogenj. Požar je uničil šupo in se nato razširil na hlev, ki je bil pred kratkem postavljen ter krit z opeko. Oboje je pogorelo do tal, precej posteljnega perila, ves živež, mnogo sena ter svinjaki, le svinje so oteli. Gasilci so rešili stanovanjsko hišo z mlinom, ki je krita s slamo.

Nesreča. Težko je ponesrečil pri spravljanju sena v parno Alojz Kampuš, posestnik in bivši gostilničar v Gornji Radgoni. Revež ima zlomljeni dve rebri, stisnjen prsni koš ter ranjena pljuča.

Otrok v škafu vrele vode. V torek, dne 2. septembra se je zgodila v Ivanjševcih pri Gornji Radgoni huda nesreča. Pri posestniku Francu Žiško so bili domači zaposleni zunaj na polju, trileten otrok Micika pa se je igral sam na dvorišču. Ko je proti poldnevni služkinja pripravljala obed v kuhinji, je prihitela tjakaj neopaženo Micika. V kuhinji na tleh je bil v tem času postavljen škaf z vrelo vodo. Škafu se je otrok približal ter po nesrečni naključju padel v vrelo vodo. Čeprav je mati otroka na njegov obupen klic takoj pritekla in ga potegnila iz vode, je bilo že prepozno. Dobil je strašne opekline, katerim je podlegel po osem ur trajajočih mukah. Otrok mora biti pod nadzorstvom!

Širite „Slov. Gospodarja“!